

УДК 316.464

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Голубев Станіслав Миколайович, к.е.н., доцент, ХНЕУ ім. С. Кузнеця, м. Харків, Україна,

Анотація — уточнено сутність та визначення поняття «соціалізація економіки». **Визначено напрями соціалізації економіки та заходи, щодо її розвитку. Запропоновано показники оцінки рівня соціалізації економіки.**

Ключові слова — соціалізація економіки, соціалізація, соціальна економіка, гуманізація праці.

Трансформація сучасного суспільства супроводжується прискореним розвитком і якісним перетворенням людських ресурсів, інтелектуалізацією й інформатизацією праці, заміною дефіциту матеріальних і фінансових ресурсів дефіцитом інформації та часу. Економічна наука віддзеркалює ці глобальні зміни, у ній актуалізуються напрями, пов'язані з гуманізацією праці, використанням технологій соціально-психологічного впливу на поведінку суб'єктів в економічній системі. Оцінка економічного прогресу на вартісних критеріях й виробничих функцій доповнюється якісними критеріями корисності й збалансованості соціально-економічних систем. Усе це свідчить про те, що модель економічного працівника вичерпала себе. Його нові моделі здобувають риси людини соціальної, заповзятливої, що пізнає, володіє інтелектуальним капіталом.

Сьогодні при проектуванні та створенні майбутнього економічної системи необхідно враховувати три обставини. По-перше, нагромадження й матеріалізацію знань, обсяг яких збільшується прискореними темпами, суттєво міняючи в цьому процесі роль і функції людини. По-друге, той факт, що сучасна економіка й суспільство потребують не виконавця-гвинтика, а

гармонійно розвинутого, універсального, творчого, соціально відповідального співробітника. По-третє, розуміння того, що в управлінні творчими працівниками актуалізуються проблеми кооперації не їх фізичних зусиль, а розумових. Тому що зараз тільки колективний розум заповзятливих дослідників здатний адекватно реагувати на унікальні ситуації, що виникають у роботі підприємства.

Проведений аналіз концепцій соціалізації [1-3] підтверджує, що для вивчення її в контексті перетворення економічної системи це поняття необхідно розглядати як процес розвитку соціальності окремих працівників, організацій (колективів), у цілому економічної підсистеми суспільства.

Соціалізацію економіки можна сприймати як інструмент і результат її гуманізації, яка передбачає гармонію соціально-економічних інтересів суспільства й людини. При прогресивному розвитку цей процес починається зі створення зовнішніх сприятливих умов для життєдіяльності економічних суб'єктів, а закінчується – створенням особливої моделі інтелектуального сукупного працівника – головного фактору й результату всього відтворювального економічного циклу.

Можна відзначити, що процес соціалізації економіки вже давно здійснюється в розвинених країнах. І це не стільки наслідок морального розвитку власників капіталу, скільки змушений захід. Відбувається усвідомлення того факту, що подальше забезпечення життєдіяльності бізнесу неможливо без посилення уваги до працівника, його особистісного розвитку, який безпосередньо пов'язаний із трансформацією, збагаченням його потреб. Серед них – потреба належати певному соціальному осередку з метою зменшення

впливу непередбачених небезпек зовнішнього середовища.

Соціалізація економіки розглядається як процес трансформації економічної системи, який забезпечує підпорядкування економічних процесів інтересам розвитку людини та суспільства і передбачає впровадження відповідних заходів на мікро-, мезо- та макрорівнях функціонування економіки. Вона реалізується у таких напрямках: соціально-економічна соціалізація – відображає процес зміни форм власності; функціональна соціалізація – характеризує розвиток соціального забезпечення населення; формаційна соціалізація – змінює структуру економіки за рахунок зростання соціальної сфери. Крім того особливу роль відіграє соціалізація менеджменту, як особливий процес зміни підходів до управління з метою посилення уваги до працівника як особистості. [3]

Напрямок соціально-економічної соціалізації передбачає розвиток і поширення спільно-розподіленої форми власності. Головною особливістю такої форми власності є те, що кожна людина може володіти частиною підприємства, але водночас воно залишається організаційно єдиним. Головними напрямками розвитку соціально-економічної соціалізації є корпоратизація підприємств України та розвиток роботи фондового ринку, що забезпечує залучення широких верств населення до розподілу власності.

Функціональна соціалізація передбачає перерозподіл доходів між верствами населення, який реалізується через соціальний захист. У сучасних умовах головною проблемою соціального захисту є неефективність системи розподілу. Головними шляхами розвитку соціального захисту населення є посилення адресності соціальної допомоги, запровадження стимулів до економічно відповідальної поведінки одержувачів соціальної підтримки. Головними заходами щодо розвитку функціональної соціалізації є якісна зміна системи соціального захисту, розвиток системи соціального страхування та боротьба з «тіньовою економікою».

Напрямок формаційної соціалізації передбачає зростання частки соціальної сфери у структурі економіки. Через неприбутковість підприємств соціальної сфери більша їх частина знаходиться під керівництвом держави. Але досвід розвинутих країн свідчить, що такі підприємства ефективніше функціонують під приватним управлінням, хоча потребують посиленого зовнішнього контролю за якістю виконання своїх соціальних функцій.

Проведений аналіз соціалізації з позицій досягнення збалансованості інтересів суб'єктів різних соціальних груп в економіці показав, що основними перешкодами для вирішення соціальних проблем є не фінансові обмежники, а відсутність конструктивної соціальної політики. Її ефективність забезпечується використанням соціальних індикаторів, що дозволяють оцінити довіра, справедливості і соціальну солідарність.

Рівень і якість соціалізації економіки поки що не забезпечені загальноновизнаними безпосередніми вимірниками, хоча пропозиції із приводу таких критеріїв уже є. Особлива проблема – відсутність прямих показників, що дадуть зрозумілу оцінку. Тому загальноновизнаною непрямою ознакою соціалізації економіки на рівні держави служить ріст таких показників, що перебувають під його контролем, як національний добробут і вирівнювання доходів населення, формування середнього класу. У цей час на соціальні потреби в розвинутих країнах витрачається від однієї чверті до половини валового внутрішнього продукту. Ростуть витрати на розвиток людського потенціалу й соціальної інфраструктури. Є приклади, що підтверджують зростання уваги до соціальних процесів окремих корпорацій. Про це свідчать більш швидке збільшення соціальних інвестицій (і насамперед – у людський капітал) у порівнянні з інвестиціями в матеріально-речовинні елементи капіталу.

Крім зазначених показників можна виділити специфічні для кожного з напрямів соціалізації економіки:

соціально-економічна соціалізація (частка приватних акціонерних товариств у структурі власності держави, обсяг фондового ринку тощо);

функціональна соціалізація (частка витрат бюджету на соціальний захист, обсяги ринку соціального страхування, частку «тіньової економіки» тощо);

формаційна соціалізація (частка галузей соціальної сфери у ВВП країни; обсяг її державного фінансування та показники рівня задоволеності населення якістю надання відповідних послуг).

Ключовою проблемою цих показників є відсутність загально визнаних нормативів, залежність цих показників від умов та особливостей функціонування економічної системи.

Соціалізація економіки України передбачає наповнення усіх реформ соціальним змістом, активізацію соціальної ролі держави, відпрацювання механізму взаємодії держави і суспільства в соціальній сфері, забезпечення гідних умов життя та праці, зростання добробуту громадян. Процеси соціалізації передбачають впровадження відповідних заходів на мікро-, мезо- та макрорівні. Реалізація запропонованих напрямів та заходів

(вдосконалення системи власності, розвиток фондового ринку, реформування сприятиме прискоренню побудови соціально орієнтованої економіки та забезпеченню її сталого розвитку.

Список використаної літератури

1. Дюркгейм Э. О разделении общественного труда, Метод социологии. М.: Наука, 2001. / Пер. с фр. М.: Наука, 2001. –524 с.
2. Гриценко А.А. Капитализация и социализация экономики в ретроспективе и перспективе Харьковские экономические чтения-2009. Методология, теория та практика социологического анализа современного общества. Выпуск 15. С. 191-195.
3. Башнян Г.І., Кульчицкий Б.В., Гончарук Л.Я., Тесля А.І. Типи і види соціалізації економічних систем // Науковий вісник НЛТУ України .–2012 Вип. 22.14 С. 204–210.
4. Попадинець О. В. Соціалізація економіки як нова парадигма економічної теорії / О. В. Попадинець // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2015. – Вип. 49. – С. 228–231.

Автор

Голубєв Станіслав Миколайович, доцент кафедри економіки та соціальних наук, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця (golubevstas@gmail.com)

Тези доповіді надійшли 15 січня 2020 року.

Опубліковано в авторській редакції.